



**BIURO
RZECZNIKA PRAW OBYWATELSKICH**

Warszawa, 03.08.2017 r.

**Zespół Prawa Konstytucyjnego,
Międzynarodowego i Europejskiego**

VII.613.4.2017.MKS

**Pan
Kom. Tomasz Haraburda
Komendant Powiatowy Policji
w Hajnówce
ul. Armii Krajowej 1
17-200 Hajnówka**

Szanowny Panie Komendancie,

uprzejmie dziękuję za pismo Pana Komendanta z dnia 6 lipca 2017 r. (data wpływu do Biura RPO: 12 lipca 2017 r.), będące odpowiedzią na wystąpienie Rzecznika w sprawie podjętej z urzędu, dotyczącej **zgromadzeń publicznych odbywających w Puszczy Białowieskiej**.

Jednocześnie, działając z upoważnienia Rzecznika, proszę o przedstawienie dodatkowych wyjaśnień w tej sprawie.

W nadesłanym piśmie informuje Pan Komendant, że „w bieżącym roku na terenie działania Komendy Powiatowej Policji w Hajnówce nie odbyło się żadne zgromadzenie, które zostałyby zgłoszone we właściwym urzędzie gminy, a którego celem byłoby wyrażenie sprzeciwu przeciwko przedmiotowej wycince”. Ponadto wskazuje Pan, że „zachowania protestujących w żadnym wypadku nie można uznać za spontaniczne, gdyż do swoich działań byli oni bardzo dobrze przygotowani, posiadali przedmioty umożliwiające im skuteczne działanie z jednej strony, a z drugiej bardzo utrudniające podjęcie działań przywracających porządek prawny”. Z wyjaśnień Pana Komendanta wynika również, że aktualnie toczą się postępowania sprawdzające dotyczące art. 191 §1 Kodeksu karnego, a ponadto Komenda Powiatowa Policji skierowała do Sądu Rejonowego w Bielsku Podlaskim „16 wniosków o ukaranie z art. 51 § 1 Kodeksu wykroczeń (w sprawie wydarzeń mających miejsce w dniu 8 czerwca 2017 roku w miejscowości Czerlonka Leśna)”, a także

„prowadzone są czynności wyjaśniające w sprawie dot. zdarzeń w dniach 13-14 czerwca w miejscowości Postołowo”.

Powyższe twierdzenia Pana Komendanta sugerują zatem, że odbywane zgromadzenia nie były uznawane przez Policję za zgromadzenia publiczne – zgromadzenia spontaniczne, które podlegają ochronie przewidzianej w art. 57 Konstytucji RP, a także w art. 11 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności.

Odnosząc się do powyższego stanowiska, pragnę przede wszystkim przypomnieć, że zgodnie z art. 3 ust. 1 ustawy z dnia 24 lipca 2015 r. Prawo o zgromadzeniach (Dz.U. z 2015 r., poz. 1485 ze zm.; dalej jako: Prawo o zgromadzeniach) zgromadzeniem jest zgrupowanie osób na otwartej przestrzeni dostępnej dla nieokreślonych imiennie osób w określonym miejscu w celu odbycia wspólnych obrad lub w celu wspólnego wyrażenia stanowiska w sprawach publicznych. Prawo o zgromadzeniach przewiduje przy tym możliwość odbycia zgromadzenia publicznego za uprzednim zgłoszeniem jego odbycia w odpowiednim organie gminy (art. 7, art. 22 ustawy) lub po uzyskaniu zgody na jego odbycie (art. 26a ustawy) albo bez uprzedniego zawiadomienia – tzw. zgromadzenia spontaniczne (art. 27 ustawy). **Takie zgromadzenie, zgodnie z art. 3 ust. 2 Prawa o zgromadzeniach, można zorganizować w związku z nagłym i niemożliwym do wcześniejszego przewidzenia wydarzeniem.** Musi ono być związane ze sferą publiczną i jego zorganizowanie w innym terminie byłoby mało istotne z punktu widzenia debaty publicznej (zob.: A. Bodnar, M. Ziółkowski, *Zgromadzenia spontaniczne*, „Państwo i Prawo” 2008, z. 5, s. 38).

Należy również zaznaczyć, że w określonych sytuacjach, enumeratywnie wyliczonych w art. 28 Prawa o zgromadzeniach – tj. sytuacjach: zagrożenia życia, zdrowia lub mienia, bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bezpieczeństwa lub porządku ruchu drogowego na drogach publicznych, naruszenia przepisów prawa o zgromadzeniach albo przepisów karnych, zakłócenia przebiegu zgromadzenia organizowanego w trybie zwykłym lub w trybie uproszczonym – zgromadzenie spontaniczne może być rozwiązane przez funkcjonariusza kierującego działaniami Policji. W myśl art. 28 ust. 2 Prawa o zgromadzeniach rozwiązanie zgromadzenia spontanicznego następuje przez wydanie decyzji ustnej podlegającej natychmiastowemu wykonaniu, poprzedzonej dwukrotnym ostrzeżeniem uczestników zgromadzenia spontanicznego o możliwości jego rozwiązania,

a następnie ogłoszonej publicznie uczestnikom tego zgromadzenia. **Policja nie może zatem podejmować czynności uniemożliwiających pokojowo manifestującym korzystanie ze swojej wolności (np. usuwania z miejsca odbywanego zgromadzenia) w sytuacjach innych, niż te które przewiduje powyższy przepis ustawy.**

W związku z powyższym należy wskazać, że skoro zgromadzenia publiczne, które odbywały się w Puszczy Białowieskiej, nie zostały wcześniej zgłoszone do właściwego organu gminy, to należy uznać, że miały one charakter zgromadzeń spontanicznych, mających na celu zmanifestowanie protestu przeciwko aktualnym wydarzeniom – w tym przypadku – związanych z wycinką drzew w Puszczy Białowieskiej.

Jak wskazywał Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 18 września 2014 r., sygn. akt K 44/12, „przedmiotem normowania w art. 57 Konstytucji jest każde pokojowe zebranie osób pragnących wspólnie, publicznie wyrazić poglądy bądź stanowiska lub uzewnętrznić przeżycia odnoszące się do sfery dobra wspólnego. Tak rozumiane zgromadzenie ma charakter okazjonalny, przez co jego byt jest – w swej istocie – krótkotrwały i odnosi się wyłącznie do konkretnej sytuacji obecnej w przestrzeni publicznej. Istotą wolności określonej w art. 57 Konstytucji jest pozostawienie każdemu możliwości swobodnego określenia kwestii, której będzie dotyczyło zgromadzenie, jak również wyboru jego czasu i miejsca. Chodzi tu zatem o swobodę decydowania jednostki o tym, w jakiej sprawie, gdzie i kiedy będzie się publicznie wypowiadać”.

Należy jednocześnie podkreślić, że **organy władzy publicznej powinny zapewnić warunki realizacji wolności pokojowego zgromadzania się niezależnie od tego, w jakiej formie jednostki chcą z niej korzystać.** Każde zgromadzenie mające charakter pokojowy korzysta bowiem z ochrony gwarantowanej w Konstytucji RP i aktach prawa międzynarodowego. Europejski Trybunał Praw Człowieka wielokrotnie podkreślał, że **jeśli demonstranci nie biorą udziału w aktach przemocy, ważne jest, aby władze wykazały się pewnym stopniem tolerancji wobec pokojowych zgromadzeń, tak by wolność zgromadzeń gwarantowana przez art. 11 Konwencji nie została pozbawiona jakiegokolwiek substancji¹.** Niedopuszczalne jest stosowanie sankcji wobec pokojowo manifestujących uczestników zgromadzenia, które nie zostało notyfikowane, a także

¹ Por. *Nurettin Aldemir and Others v. Turkey*, nos. 32124/02, 32126/02, 32129/02, 32132/02, 32133/02, 32137/02 and 32138/02, § 46; *Pekaslan and Others v. Turkey*, nos. 4572/06 and 5684/06, § 81.

wymierzanie kary nieproporcjonalnej do wagi czynu naruszającego prawo. Trzeba również wskazać, że traci pokojowy charakter zgromadzenie, podczas którego jego uczestnicy stosują przemoc i przymus wobec innych osób oraz funkcjonariuszy publicznych, a także niszczą mienie publiczne lub prywatne².

Mając powyższe na uwadze, należy zatem wskazać, że działania Policji, podejmowane wobec uczestników zgromadzeń budzą wątpliwości. Z informacji ogólnie dostępnych oraz wyjaśnień przekazanych przez Pana Komendanta nie wynika bowiem, aby protestujący używali przemocy wobec osób trzecich, czy też stawiali opór policjantom i strażnikom leśnym albo niszczyli mienie publiczne czy prywatne. Należy zatem przyjąć, że manifestujący działali pokojowo i w granicach swojej wolności zgromadzeń.

Z nadesłanych wyjaśnień wynika natomiast, że Policja postawiła aż 16 osobom zarzuty z art. 51 § 1 Kodeksu wykroczeń, a prowadzone są również inne postępowania wyjaśniające – co do zarzutu z art. 191 §1 Kodeksu karnego.

W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich podjęte czynności i zastosowane przez Policję sankcje mogą tworzyć w społeczeństwie efekt mrozący i powodować obawę obywateli przed korzystaniem z wolności zgromadzeń publicznych, powstrzymując bądź zniechęcając do udziału w innych manifestacjach stanowiących realizację konstytucyjnych praw i wolności.

Jednocześnie Rzecznik Praw Obywatelskich zauważa, że w ostatnich dniach również dochodziło do manifestacji w Puszczy Białowieskiej. Media wskazują, że podczas protestów dochodziło do interwencji Policji i Straży leśnej, które pomimo próśb protestujących nie zagwarantowali im bezpieczeństwa podczas pokojowej manifestacji (protest odbywał się przy włączonych maszynach do wycinki drzew), a także usuwali uczestników zgromadzenia z miejsca zgromadzenia³. Należy natomiast przypomnieć, że obowiązkiem Policji jest zapewnienie bezpieczeństwa uczestnikom pokojowej manifestacji, zaś użycie siły przez policję powinno nastąpić w szczególnych sytuacjach.

Mając powyższe na uwadze, działając z upoważnienia Rzecznika na podstawie art. 13 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U.

² Por. wyrok TK z 10 lipca 2008 r., sygn. akt P 15/08.

³<http://bialystok.wyborcza.pl/bialystok/7,35241,22109546,kolejna-blokada-wycinki-puszczy-bialowieskiej-aktualizujemy.html>, <http://bialystok.wyborcza.pl/bialystok/7,35241,22171116,rzez-puszczy-bialowieskiej-trwa-na-calego-mimo-zakazu-trybunalu.html>

z 2017 r. poz. 958) zwracam się do Pana Komendanta z uprzejmą prośbą o przedstawienie Rzecznikowi uzupełniającego stanowiska dotyczącego podjętych przez Policję czynności, a także przedstawienie szczegółowych wyjaśnień w odniesieniu do manifestacji, które odbywały się w ostatnich dniach. W szczególności proszę uprzejmie o informacje, czy postawiono protestującym zarzuty, a jeśli tak to na jakiej podstawie prawnej.

Z poważaniem

Mirosław Wróblewski